

Särtryck ur
VÅR FÅGELVÄRLD
Årg. 16 1957 Nr 2

Fågelsträcket vid Falsterbo 1952

(Meddelanden från Falsterbo fågelstation 9)

Av

SVEN MATHIASSEN

Fågelsträcket vid Falsterbo 1952

(Meddelanden från Falsterbo fågelstation 9)

Av

SVEN MATHIASSEN

Observationsverksamhetens omfattning

Efter samma riktlinjer som under tidigare år följdes fågelsträcket på Falsterbohalvön år 1952 genom observationer och ringmärkning i regi av Skånes Ornitologiska Förening.

Observationer av de dagsträckande flyttfåglarna företogs utan avbrott under tiden 20 juli till oktober månads utgång. Observationerna, som försiggick på Ugglanabben (Nabben), tog sin början strax före gryningen och fortsatte framåt dagen tills sträcket upphört. Den genomsnittliga bevakningstiden var under augusti månad 5 tim. 20 min. per dag, under september 6 tim. 20 min. per dag och under oktober 6 tim. per dag. I praktiken innebär denna observationstid att dagsträcket under de båda senare månaderna till största delen noterades, medan sträcket under augusti — beroende på vadaresträckets natur — till en del gick förlorat. De under senhösten dominerande arterna — småfåglar och rovfåglar — har nämligen sin sträckaktivitet begränsad till en relativt kort tid av dagen, medan den tidiga höstens arter — vadarna — till stor del sträcker under hela dagen, även om deras största aktivitet uppvisas morgon och kväll.

Tjänstgörande observatörer var: TORSTEN MORITZ 20.7—27.7., STAFFAN ULFSTRAND 28.7.—13.8., SVEN MATHIASSEN 14.8.—31.8.,

BENGT FRITZ 1.9.—15.9., SVEN MATHIASSEN 16.9.—30.9., ANDERS ENEMAR 1.10.—5.10., SUNE ANDERSSON 6.10.—10.10., STAFFAN ULFSTRAND 11.10.—15.10., BØRGE PALM 16.10.—31.10.

De under året sammanbragta observationerna finns tillgängliga i form av originalanteckningar och dagssummeringar på specialblanketter i Skånes Ornitologiska Förenings arkiv i Lund.

Totalsumma av över Falsterbo dagsträckande fåglar 20.7.—31.10.1952.

(Total number of migrating birds observed on diurnal passage at Falsterbo, 20.7.—31.10.1952.)

	ex.		ex.
Svartkråka (<i>Corvus c. corone</i>) ..	4	Varfågel (<i>Lanius excubitor</i>)	9
Kråka (<i>C. corone cornix</i>)	2.925	Sidensvans (<i>Bombicilla garrulus</i>)	50
Råka (<i>C. frugilegus</i>)	666	Grå flugsnappare (<i>Muscicapa striata</i>)	1
Kaja (<i>C. monedula</i>)	11.205	Kungsfågel (<i>Regulus regulus</i>) ..	1
<i>Corvus</i> sp.	715	Snöskata (<i>Turdus pilaris</i>)	228
Skata (<i>Pica pica</i>)	6	Dubbeltrast (<i>T. viscivorus</i>)	104
Nötkråka (<i>Nucifraga caryocatactes</i>)	1	Taltrast (<i>T. ericetorum</i>)	35
Stare (<i>Sturnus vulgaris</i>)	76.024	Rödvingetrast (<i>T. musicus</i>) ...	232
Grönfink (<i>Chloris chloris</i>)	358	<i>Turdus</i> sp.	102
Steglits (<i>Carduelis carduelis</i>) ...	618	Stenskvätta (<i>Oenanthe oenanthe</i>)	36
Grönsiska (<i>C. spinus</i>)	4.439	Järnsparv (<i>Prunella modularis</i>)	56
Vinterhämling (<i>C. flavirostris</i>)	1.257	Ladusvala (<i>Hirundo rustica</i>) ...	3.160
Hämling (<i>C. cannabina</i>)	26.146	Hussvala (<i>Delichon urbica</i>)	1.695
<i>Carduelis</i> sp.	1.090	Backsvala (<i>Riparia riparia</i>) ...	3.339
<i>Loxia</i> sp.	125	<i>Hirundinidae</i> non det.	1.152
Bofink (<i>Fringilla coelebs</i>)	101.813	<i>Passeriformes</i> non det.	95.918
Bergfink (<i>F. montifringilla</i>) ...	6.861	Tornsvala (<i>Apus apus</i>)	8.033
<i>Fringilla</i> sp.	76.679	Större hackspett (<i>Dendrocopos major</i>)	6
Gulsparv (<i>Emberiza citrinella</i>) .	1.129	Spillkråka (<i>Dryocopus martius</i>)	2
Såvsparv (<i>E. schoeniclus</i>)	336	Gök (<i>Cuculus canorus</i>)	1
Snösparv (<i>Plectrophenax nivalis</i>)	6	Pilgrimsfalk (<i>Falco peregrinus</i>)	31
Gråsparv (<i>Passer domesticus</i>) ..	27	Lärkfalk (<i>F. subbuteo</i>)	19
Pilfink (<i>P. montinus</i>)	66	Stenfalk (<i>F. columbarius</i>)	113
<i>Passer</i> sp.	10	Tornfalk (<i>F. tinnunculus</i>)	146
Trädläarka (<i>Lullula arborea</i>)	4.926	<i>Falco</i> sp.	5
Sångläarka (<i>Alauda arvensis</i>) ...	524	<i>Aquila</i> sp.	1
Bergläarka (<i>Eremophila alpestris</i>)	17	<i>Aquila</i> sp. (non <i>chrysaetos</i>)	3
Fältpiplärka (<i>Anthus campestris</i>)	91	Fjällvråk (<i>Buteo lagopus</i>)	70
Trädpiplärka (<i>A. trivialis</i>)	13.249	Ormvråk (<i>B. buteo</i>)	13.937
Ångspiplärka (<i>A. pratensis</i>) ...	6.936	<i>Buteo</i> sp.	1.491
Rödstrupig pipelärka (<i>A. cervinus</i>)	20	<i>Buteo/Pernis</i>	634
Skärpiplärka (<i>A. spinoletta</i>) ...	25	Brun kärrhök (<i>Circus aeruginosus</i>)	21
<i>Anthus</i> sp.	117	Blå kärrhök (<i>C. cyaneus</i>)	36
Gulärka (<i>Motacilla flava</i>)	16.952	Stäpphök (<i>C. macrourus</i>)	1
Sädesärka (<i>M. alba</i>)	520	<i>Circus</i> sp.	3
Gråärka (<i>M. cinerea</i>)	2	Duvhök (<i>Accipiter gentilis</i>)	1
<i>Motacilla</i> sp.	1	Sparvhök (<i>A. nisus</i>)	3.751
Talgoxe (<i>Parus major</i>)	2	Glada (<i>Milvus milvus</i>)	42
Blåmes (<i>P. caeruleus</i>)	455	Brun glada (<i>M. migrans</i>)	2
Svartmes (<i>P. ater</i>)	28		
<i>Parus</i> sp.	320		

	ex.		ex.
Havsörn (<i>Haliaeetus albicilla</i>) ..	6	Mosnäppa (<i>C. temminckii</i>)	8
Bivråk (<i>Pernis apivorus</i>)	6.177	Sandlöppare (<i>C. alba</i>)	38
Fiskgjuse (<i>Pandion haliaetus</i>) ..	26	Brushane (<i>Philomachus pugnax</i>) ..	112
Häger (<i>Ardea cinerea</i>)	44	Myrsnäppa (<i>Limicola falcinellus</i>) ..	1
Sångsvan (<i>Cygnus cygnus</i>)	7	Drillsnäppa (<i>Tringa hypoleucos</i>) ..	108
Knölsvan (<i>C. olor</i>)	523	Grönbenä (<i>T. glareola</i>)	72
Sädgås (<i>Anser fabalis</i>)	44	Skogsnäppa (<i>T. ochropus</i>) ...	22
Vitkindad gås (<i>Branta leucopsis</i>) ..	22	Rödbena (<i>T. totanus</i>)	129
Anser/Branta	12	Svartsnäppa (<i>T. erythropus</i>) ...	35
Gravand (<i>Tadorna tadorna</i>) ...	123	Gluttsnäppa (<i>T. nebularia</i>) ...	158
Gräsand (<i>Anas platyrhynchos</i>) ..	219	Större strandpipare (<i>Charadrius</i>	
Kricka (<i>A. crecca</i>)	236	hiaticula)	348
Bläsand (<i>A. penelope</i>)	914	Mindre strandpipare (<i>Ch. dubius</i>) ..	5
Stjärtand (<i>A. acuta</i>)	109	Ljungpipare (<i>Pluvialis apricaria</i>) ..	91
Skedand (<i>A. clypeata</i>)	23	Kustpipare (<i>P. squatarola</i>)	152
Brunand (<i>Aythya ferina</i>)	125	<i>Pluvialis</i> sp.	43
Vigg (<i>A. fuligula</i>)	3	Tofsvipa (<i>Vanellus vanellus</i>) ..	895
Knipa (<i>Bucephala clangula</i>) ...	1	Skärfläcka (<i>Recurvirostra avo-</i>	
Ejder (<i>Somateria mollissima</i>) ..	6.218	setta)	36
Sjöorre (<i>Melanitta nigra</i>)	21	Strandskata (<i>Haematopus ostrale-</i>	
Svärta (<i>M. fusca</i>)	59	gus)	936
Småskrake (<i>Mergus serrator</i>) ..	72	<i>Charadrii non det.</i>	247
Anseriformes non det.	479	Trana (<i>Grus grus</i>)	9
Storskarv (<i>Phalacrocorax carbo</i>) ..	11	Svarttärna (<i>Chlidonias niger</i>) ..	1
Skäggdopping (<i>Podiceps cri-</i>		Skräntärna (<i>Hydroprogne tsche-</i>	
status)	1	grava)	4
Storlom (<i>Colymbus arcticus</i>) ...	23	Kentsk tärna (<i>Sterna sandvi-</i>	
Smålom (<i>C. stellatus</i>)	3	censis)	23
<i>Colymbus</i> sp.	177	Fisktärna (<i>S. hirundo</i>)	6
Ringduva (<i>Columba palumbus</i>) ..	26.508	Silvertärna (<i>S. paradisaea</i>) ...	13
Skogsduva (<i>C. oenas</i>)	8.343	Fisk/silvertärna (<i>S. hirundo/</i>	
Tamduva (<i>C. livia domestica</i>) ..	72	paradisaea)	343
<i>Columba</i> sp.	8.371	Småtärna (<i>S. albifrons</i>)	86
Myrspov (<i>Limosa lapponica</i>) ..	33	Dvärgmås (<i>Larus minutus</i>) ...	1
Storspov (<i>Numenius arquata</i>) ..	136	Skrattmås (<i>L. ridibundus</i>)	4.416
Småspov (<i>N. phaeopus</i>)	23	Fiskmås (<i>L. canus</i>)	418
<i>Numenius</i> sp.	6	Gråtrut (<i>L. argentatus</i>)	104
Enkelbeckasin (<i>Capella gallinago</i>) ..	139	Silltrut (<i>L. fuscus</i>)	16
Roskarl (<i>Arenaria interpres</i>) ..	33	Havstrut (<i>L. marinus</i>)	19
Kustsnäppa (<i>Calidris canutus</i>) ..	273	<i>Larus</i> sp.	583
Kärnsnäppa (<i>C. alpina</i>)	3.425	Storlabb (<i>Stercorarius skua</i>) ...	1
Spovsnäppa (<i>C. ferruginea</i>) ...	18	Labbs (<i>S. parasiticus</i>)	15
Småsnäppa (<i>C. ruficollis</i>)	8	Tobisgrissla (<i>Uria grylle</i>)	1

Höststräckets allmänna förlopp 1952

Utmärkande för sträcket var det genomgående ringa totalantal, som många sträckande arter uppnådde. Kaja, trädläska och skogsduva uppvisade sålunda en totalsumma, som endast utgjorde en tredjedel av normalantalet (det senare uträknat på sex års material), medan kråka, stare, ormvråk, sparvhök och ringduva låg strax under hälften av det normala. Dessa arters låga antal har flera tänkbara orsaker. De viktigaste torde vara: nedgång i häckfågelbeståndet,

Fig. 1. Ugglenabben (Nabben) — observationsplatsen sedd från Falsterbo fyr.
Foto: S. MATHIASSEN. (*The south-western point, «Nabben», of the Falsterbo peninsula
where the observations are made.*)

annan utsträckslokal, kvarstannande i landet eller felaktigheter vid registrerandet av utsträcket. Vid kvantitetsskillnader av den aktuella storleksordningen kan man säkerligen utan vidare bortse från de båda senare alternativen. Även det första alternativet är osannolikt, eftersom åtta arter med skild biologi uppvisar samma antalsminskning. Man skall naturligtvis inte generalisera. Det är tänkbart, att en nedgång i beståndet har bidragit till de låga siffrorna i något fall, t. ex. blåduva och trädlärka, men de övriga arterna uppvisar ett relativt stabilt häckningsbestånd eller en fortgående populationsökning. En omläggning av sträcket är den mest sannolika orsaken till de låga siffrorna. Detta styrkes även av det förhållandet, att utsträcket vid Ottenby visat normal storleksordning (JENNING 1953), och att samtliga arter med låg numerär hör till den grupp, vars sträck-kulmination ligger i slutet av september eller de första veckorna av oktober (jfr sträckdiagram). Diagrammen för kråka och kaja visar, att dessa båda arters egentliga sträck börjar den 11 oktober, då 459 resp. 3.540 ex. sträckte ut (diagram 1 o. 2). Stare, skogsduva,

ringduva och ormvråk visar, efter en period av ringa sträck, ett starkt utsträck samma dag, medan trädlärika och sparvhök kulminerar redan den 10 oktober (diagram 3—7). De senare arternas sträckuppehåll just under deras bästa sträcktid — med starkt sträck såväl före som efter — är måhända förklaringen till det låga totalantalet. Under eller före detta uppehåll har de sträckande fåglarna kanske lämnat vårt land på andra platser.

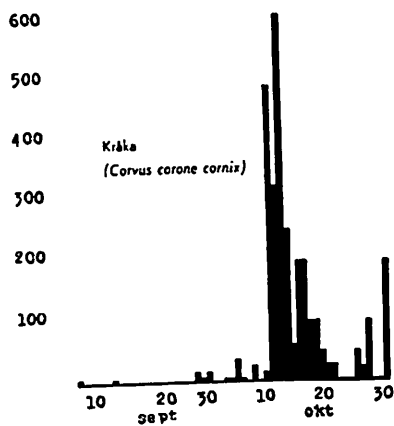
I övrigt förlöpte sträcket normalt och visade tämligen god överensstämmelse med tidigare säsongers resultat. Sträcket under juli domineras givetvis av vadarna vad antalet sträckande arter beträffar, medan stare och tornsvala uppvisar det största individantalet. Samtliga i Sverige förbisträckande vadare anträffas i Falsterbo, men deras antal är blygsamt i jämförelse med antalet vid Ottenby eller andra för dessa arter lämpligare observationslokaler. Ett intressant drag i vadaresträcket uppvisade kärrsnäppornas och strandskatornas höga siffror den 22 juli. Dessa siffror låter sig på ett utmärkt sätt sammanställas med uppgifter från Ottenby. Den 19—22 juli registrerades vid Ottenby fågelstation en lavin. Den 19 juli noterades bl. a. 1870 strandskator och den 22 juli sträckte 2.100 kärrsnäppor. Förklaringen till denna lavin ansågs ligga i några lågtryckspassager; den 19 juli svepte kall vind ner över Öland, morgonen därpå rädde varmare sydliga—sydvästliga strömmar, vilka bromsade sträcket, medan den 21 juli kallare vindar på nytt svepte fram över ön och aktiverade sträcket (JENNING 1953). Dessa väderleksbetingade laviner registrerades även i Falsterbo; den 22 juli antecknades 684 kärrsnäppor och 650 strandskator i sträckprotokollet, vilket utgjorde det högsta dagsantal, som dessa arter uppnådde under hela observationsperioden. Sträcket under lavindagarna uppvisade för de båda arterna något olika karaktär. Kärrsnäppan visade en jämn, över flera dagar utbredd aktivitetsökning. Kulminationen ligger på samma dag vid Ottenby och Falsterbo, vilket utesluter, att samma fåglar svarade för utsträcksökningen på båda platserna. För strandskatan ligger det kanske närmare till hands att tänka ett direkt samband mellan de båda stationernas kulminationsdagar på det sättet att Falsterbo, genom att strandskatans kulmination där inträffar fyra dagar senare än vid Ottenby, återspeglar skeendet vid Ottenby fyra dagar tidigare och att samma fåglar givit upphov till det ökade utsträcket vid såväl Ottenby som Falsterbo. Ett avgjort ställningstagande till detta är omöjligt, och

de båda utsträckstopparna manar till försiktighet vid försök till direkt korrelation två stationer emellan. Säkerligen är det oftast skilda fågelmängder, som svarar för lavinerna på olika platser. Efter utsträcket på sådana koncentrationspunkter som Ottenby och Falsterbo har alla de faktorer, som under sträckets vidare förlopp påverkar detsamma, en utjämnande verkan i såväl tid som rum. Av denna anledning kan det vid många tillfällen vara omöjligt att spåra en lavin vid Ottenby i utsträckningsmaterialet från Falssterbo. Ett starkt utsträck vid Ottenby en dag i samband med mer eller mindre lokal pådrivningskraft, t. ex. nedkylning begränsad till Öland, kan svårligen spåras i Falsterbo under de efterföljande dagarna, medan däremot en sträckutlösande faktor, verksam över större areal samtidigt, t. ex. nedkylning av Götaland, ger samma utsträcksökning på båda stationerna, dock med till största delen skilda fågelskaror. Den pådrivande och sträckutlösande faktorn vid de relaterade lavinerna kan hänföras till den senare situationen — de rastande fåglarna påverkas över ett större område av likartade väderlekssituationer och reagerade likartat på desamma.

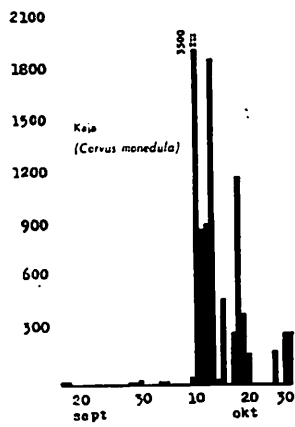
I juli sträckte förutom vadarna även svalor, ejder och gravänder, samtidigt som de första sädesärlorna, fältpiplärkorna, bruna kärrhökarna, tornfalkarna och fiskgjusarna började visa sig.

Sträcket i augusti visade i stort samma arter som under senare delen av juli, men började nu komma igång ordentligt och såväl art- som individantal per dag ökade. Blåduvan sträckte så gott som dagligen, gulärlor och trädpiplärkor likaså, och i medio av månaden kom de första sparvhökarna, medan bivråkarna uppvisade ett starkt sträck i månadens slut. Regelbundet förekommande på sträcket var i början av månaden 9 arter småfåglar, 4 arter rovfåglar samt 24 arter vadare, i medio av månaden uppvisade vadare och småfåglar samma antal medan rovfåglarna utökats till sex och i slutet av månaden uppträdde 12 arter småfåglar och 10 arter rovfåglar, medan då endast 13 arter vadare kan sägas ha en regelbunden förekomst.

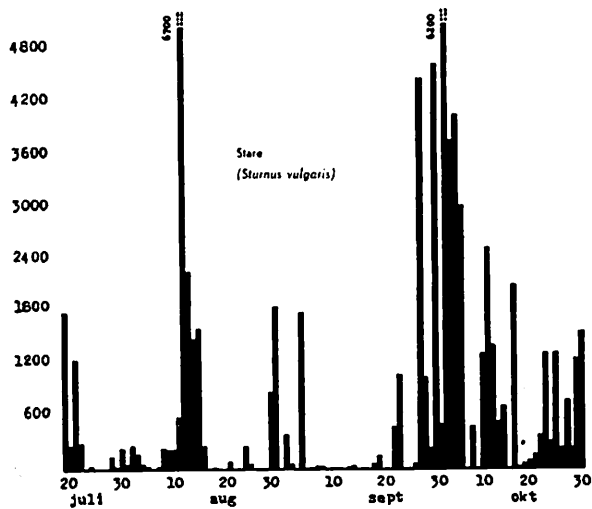
Efter en period med måttliga till svaga vindar med sydlig—västlig riktning och normalt sträck, inträdde den 18 till 21 augusti en nedgång i antalet iakttagbara sträckande fåglar i samband med en väderlekssituation med ostliga—nordostliga vindar av större styrka. Gulärlor och ladusvalor uppträdde visserligen med ett hundratal sträckare varje dag, men den hämmande tendensen var tydlig. Något sträck på större höjder var ej märkbart. De starka västliga

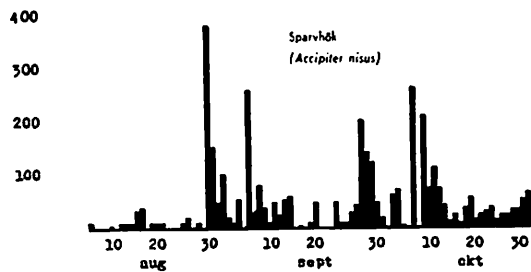
Diagr. 1

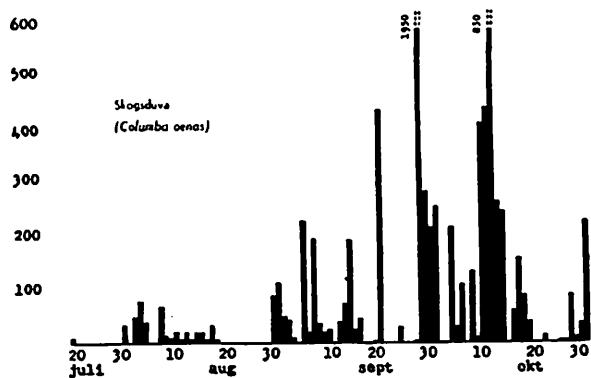
Diagr. 2

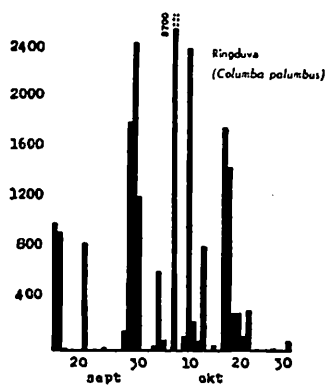
Diagr. 3

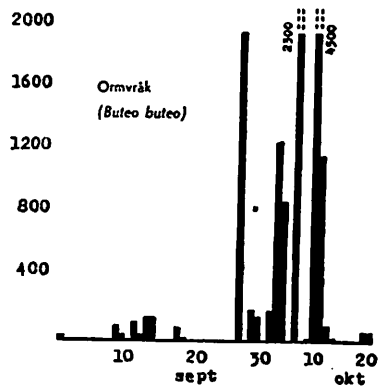
Diagr. 7

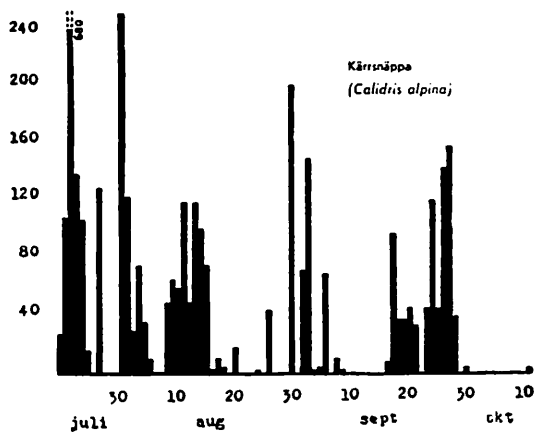
Diagr. 4

Diagr. 5

Diagr. 6

Diagr. 8

vindar, som härskade den 22 till den 29 augusti med vindstyrkor mellan 10 och 15 m/sek., medförde ej heller något sträck, tvärtom hämmades detta tidvis ytterligare. Att upplandet emellertid var laddat med sträckvilliga fåglar demonstrerades den 30 augusti, då en verklig lavin vällde fram. Efter ett nästan totalt sträckuppehåll under 11 dagar sträckte denna dag bl. a. 2.400 gulärlor, 1.800 bivräkar, 389 sparvhökar, 200 kärnsnäppor och 92 större strandpipare. Stararnas kulmination inträffade dagen efter med 1.800 ex.

Trädpiplärka och gulärla hade sitt starkaste sträck kring månads-skiftet augusti—september och även i övrigt finner vi att de flesta fåglarna i septembers förra del även noterades i augusti. Fältpiplärkan hade sitt starkaste sträck mellan den 10 och 20 augusti för att därefter efter en veckas sträckuppehåll ånyo uppträda under första veckan av september. I medio av september märkes en ganska utpräglad gräns. Trädpiplärka, gulärla och bivräk blev fåtaligare och i stället började finkfåglar, ängspiplärka och ormvräk att uppträda. Efter några dagar med måttligt sträck i början av september inträffade en sträckkulmination den 5 september. I en västsydvästlig vind med en styrka av 7 m/sek. sträckte 2.950 gulärlor, 2.625 bivräkar (dagsrekord för Falsterbo), 2.324 trädpiplärkor, 1.800 starar, 702 ladusvalor, 225 sädesärlor samt 55 sparvhökar, 13 fiskgjusar, 5 glador och 2 bruna kärnhökar. Den 24 september var säsongens bästa sträckdag för bofink; mellan kl. 06.40 och kl. 12.00 lämnade 75.000 bofinkar landet. Som en jämn ström vällde flockarna fram. Alldeles över trädtopparna i samhället kom fåglarna ivrigt lockande. Från de yttersta trädridåerna vid Kolabacken sträckte de flesta ledpunktsbundna mot fyrträdgårdens barrträdsdunge, varifran utsträcket skedde mot den i sydväst skymtande Stevens klint. Förutom dessa båda fågelrika sträckdagar inträffade i september ytterligare en dag med så starkt sträck att den förtjänar ett särskilt omnämnande. Utsträcket den 28 september var visserligen inte rekordartat men uppvisade likväl många intressanta drag. 103 bivräkar, en ovanligt stor kontingent vid denna tid på året, samt 2.047 ormvräkar och 213 sparvhökar hörde till de dominerande fågelarterna. Bland mindre vanliga arter märktes 1 duvhök, 1 skrikörn, troligen större, samt 1 brun och 24 vanliga glador, av vilka 11 jämte den bruna gladan passerade på 10 minuter! Det goda rovfågelsträcket vid Falsterbo accentuerades denna dag ytterligare av 11 fjällvräkar, 6 tornfalkar, 5 stenfalkar, 3 blåhökar och 2 pilgrimsfalkar.

Fig. 2. En flock kajor (*Corvus monedula*) sträcker ut. Foto: SVEN MATHIASSEN.
(Jackdaws on migration.)

I och med september månads utgång hade sträcket kulminerat för många arter. Vadarna var nästan helt försvunna. Kärrsnäppan, som varit säker på sträcket hela den tidigare säsongen (diagram 8), upphörde tvärt. Ängsfiolärka och bofink med sträckmaxima i september blev sparsammare i antal, medan hämpling och trädlärka blev talrika och starsträcket gick mot ett nytt maximum — de gamla fåglarnas sträck.

Bland mindre vanliga arter har svartkråka, nötkråka, gråärla, vitkindad gås och skrikörn visat sig vid flera tillfällen. En av skrikörnarna var med största sannolikhet av den större arten. Som en trolig följd av årets invasion av stäpphökar med åtföljande häckning i Sverige visade sig en gammal hane den 7 september och en hona den 13 september. Brun glada visade sig vid fyra tillfällen och var därmed vanligare än duvhök, av vilken art 1 ex. sträckte ut den 28 september och ett annat rastade den 18 oktober. En liten flugsnappare iaktogs den 6 september och en kungsfiskare fiskade på Flommen den förste i samma månad. Den 30 augusti fångades en torn-

uggla (jfr ENEMAR 1955). Efter de starka västliga vindar, som rådde några dagar i senare delen av augusti, noterades en storlabb (ANDERSSON & MATHIASSEN 1953).

Några synpunkter på lommaras sträck

De båda lomarterna uppvisar ett högtintressant sträck. Huvudmassan av det palaearktiska storlomsbeståndet har sina övervintningsområden i trakterna kring Svarta Havet (SCHÜZ 1952, 1954), medan smålommen främst söker sig till de västeuropeiska kustområdena.

Genom Falsterbo-uddens läge skulle härav kunna slutas att det övervägande antalet där passerande lommar skulle utgöras av smålommar. Detta förhållande påpekas av RUDEBECK (1943), vilkens observationer hösten 1942 inte gav vid handen något sträck av storlom, men däremot ett fullt noterbart sträck av smålom i västlig riktning. Hösten 1952 uppträdde storlommen av detta att döma ovanligt talrikt; av 26 artsbestämda lommar visade sig 23 tillhöra den större arten, vartill kom 11 lommar, om vilka observatören yttrade: »ydermere mente jeg at kunne artsbestemme de fleste av disse SØ-traekkende fugle som *Colymbus arcticus*». Vid granskning av tillgängliga siffror från åren dessförinnan visar det sig, att bland artbestämda lommar storlommen även dessa år var i markant dominans. År 1949 förekom endast 4 artbestämda lommar, samtliga storlommar, medan 1950 uppvisade 61 storlommar mot 1 smålom. Av dessa siffror att döma skulle förhållandena nu peka mot ett fullt noterbart sträck av storlom, som tillika skulle vara den talrikaste arten. Måhända är materialet för litet och de obestämda faktorerna för många för ett definitivt uttalande.

Det kan tänkas att storlommen rastar talrikare i Östersjön än smålommen, och att en del av de storlommar — oftast noterade enstaka — som passerar Nabben är mer eller mindre stationära exemplar. De deciderade sträckarna passerar nämligen Nabben som regel i större flockar och på stor höjd, vilket senare förhållande gör att de i regel passerar obestämda.

Framhållas bör att nästan samtliga större flockar anländer från öster och försvinner västeröver, vilket bäst stämmer med smålommens väntade uppträdande. Å andra sidan måste också poängteras, att storlommens dominans bland bestämda lommar vid dagar med starkt sträck skulle tala för att också de obestämda lommarerna skulle

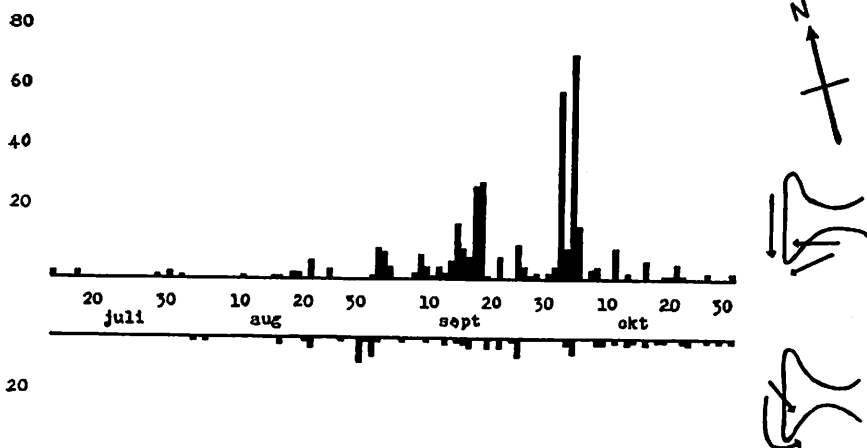

Diagram 9. Lomsträckets fördelning i tid och rum efter observationer under höstarna 1949, 1950 och 1952. Övre delen av diagrammet visar mer eller mindre sydvästliga sträckriktningar, den undre östliga. (Diagram showing the dispersion of migrating divers (*Colymbi*). Upper part showing the number of birds migrating in SW-ly directions, lower in eastern directions. To the right is drawn the Falsterbo peninsula with the mentioned directions indicated by arrows.)

utgöras av denna art. Den 20.9.1950 sträckte 3+3+8+1+11+1 obestämda lommar medan 2+1+1 storlom noterades; den 21.9.1950 sträckte 13+4+3 obestämda lommar och 4+1 storlom; den 16.9. 1952 antecknades 1+8+2 obestämda lommar samt 1 storlom; den 6.10.1952 noterades 2 storlommar samt 7 obestämda, vartill även kom en smålom.

Utan hänsynstagande till arttillhörigheten (de flesta lommar är icke artbestämda) visar diagram 9 fördelningen av den valda sträckriktningen.

Vi finner, att det egentliga lomsträcket försiggår under september månad samt första veckan i oktober samt att 85 % av lommarna valde sydvästliga—västliga riktningar, medan övriga sträckte i östliga—sydostliga riktningar. Det största antalet lommar anländer från Östersjö-sidan, men ett inte obetydligt antal kommer även från Öresund. Förutom de 72 i östliga riktningar sträckande lommarna, anlände dessutom 41 av de i mer eller mindre sydvästliga riktningar försvinnande därifrån. Det förefaller av många omständigheter inte otroligt, att ett stort antal av de från sundet kommande, mot sydväst flygande, lommarna rätteligen hör hemma i gruppen mot öster

sträckande. Det visar sig nämligen att många lommar intager en sydostlig kurs först efter det att de nått långt ut till havs — ett alltför tidigt notering av sträckriktning varmed kontakten med fågeln uppgivits kan betyda, att en missvisande uppgift förts till protokollet.

Ett närmare betraktande av de under åren 1949, 1950 och 1952 artbestämda lommarnas sträck visar att 52 storlommar anlände från Öresund, medan 37 anlände från Östersjö-sidan. Av de fyra smålommarna anlände två från varterda hållet. Av storlommens dominans kan man inte utan vidare sluta sig till att den också utgör det stora antalet i de stora sträckflockar, som vissa dagar passerar, men utan tvekel sträcker en viss mängd storlom över lokalen. Sålunda torde sträckande storlommar numera regelbundet anlända från Öresund på väg mot okända övervintringsområden, samtidigt som också en obestämd mängd av de från öster kommande lommarna utgöres av denna art — kanske utgör de en del av de skandinaviska storlommar, som av allt att döma utnyttjar Östersjön till övervintringsområde. Många frågor i samband med lomsträcket i västra Östersjön är ännu obesvarade — fortsatta observationer, men framför allt intensivare ringmärkning kan i framtiden besvara dessa.

Några mindre tillförlitliga artsiffror

Bland uppgifterna i sträcktabellerna finns en del siffror, som genom svårigheter vid observationerna är mindre exakta eller för vissa arter ofullständiga. För somliga arter är det ytterst svårt att avgöra huruvida fåglarna befinner sig på sträck eller endast utgöres av kringströvande rastare eller — i den tidiga säsongen — näringssökande häckfåglar. Hos andra förekommer tidvis ett dag från dag varierande utsträck på närbelägna, men av observatören icke kontrollerbara lokaler. Dessa båda felkällor inverkar givetvis på jämförbarheten de skilda säsongernas resultat emellan, men de är lyckligtvis endast knutna till vissa speciella arter.

En viktig faktor vid uppkomsten av svårigheter av den förstnämnda typen är den låga sandholmen Måkläppen, belägen några kilometer sydväst om Ugglanabben. Många fågelarter, som stryker fram längs kusterna, har Måkläppen som mål och replipunkt. Gråtrutarnas närings- och övernattningssträck från och till ön gör denna måsarts strücksiffror liksom de flesta övriga måsarters mindre till-

förlitliga. Endast skrattnåsen torde uppvisa siffror, som med normal felfprocent återspeglar sträckintensiteten. För tärnornas del är förhållandet avgjort bättre; alla tärnor utom den kentska visar ett sträckbeteende, som skiljer flyttarna från de fiskande tärnor, som har sitt tillhåll i Nabbens grannskap. I rak målmedveten flykt utan avbrott för fiske dyker flockarna upp i öster för att försvinna mot Stevens klint i sydväst. Den kentska tärnan, som förr hade sin största koloni på Måkläppen, fiskar ännu i vattnen kring ön och Nabben. Vid vissa tillfällen kan mer än tjugotalet fiskande ex. noteras. De kommer från sin stora koloni på Eskilstorps holmar, någon mil mot norr; många av dem fortsätter förbi Nabben mot fiskevatten österut, medan andra stannar. Deras vagabonderande liv efter det ungarna blivit flygga gör det synnerligen svårt att särskilja de fåglar, som verkligen sträcker. Många vadare slår säkerligen till för någon stund på Måkläppen, men därifrån fortsätter de flesta mot sydväst. Särskilt *Tringa*-arterna tycks attraheras av ön. Vadare av detta släkte anländer tillika på bredare front över Falsterbo-näset än de flesta övriga. Av denna anledning finner man också, att många av dem sträcker ut över Flommen — utom synhåll för observatören.

Vattnen kring Måkläppen lockar många änder — krickor och skedänder, men framförallt gräsänder, ejdrar och småkrakar, vilka gärna vilar därute. På sträcket från och till nattliga betesmarker inåt land gives tillfällen till förväxling med verkliga sträckare vad de egentliga änderna beträffar. Dessa senare arters nattliga sträckvanor bidrager till deras låga siffror — rastande gräsandsflockar på tusental är inte ovanliga vid Revlarna vid Skanör eller i Foteviken. Om tabellernas siffror på antalet sträckare av de tre nämnda simänderna inte avspeglar sträcket, är uppgifterna på stjärt- och bläsänder desto mera tillförlitliga. De sträckande flockarna av dessa arter låter sig med största säkerhet skiljas från de rastande eller näringssökande flockar, som då och då passerar observationspunkten. Småskraken, som i augusti—september förekommer i flockar på flera hundratal, ofta tusental, förflyttar sig ofta längs stränderna. Vid tillfällen då de på artens fiske parasiterande grårutarna blir alltför besvärande — eller vid andra störningar — givs tillfällen att notera de flygande skrakarnas antal. På omsättningarna i de rastande flockarna märks sträcket, men tabellernas siffror återspeglar endast en del av skeendet.

LITTERATUR

- ANDERSSON, S. & MATHIASSEN, S. 1953. Storlabb. VF 12: 140.
- ENEMAR, A. 1955. Ringmärkningsverksamheten vid Falsterbo fågelstation 1947—1953. Medd. från Falsterbo fågelstation nr 3. VF 14: 163 o. 165.
- JENNING, W. 1953. Verksamheten vid Ottenby fågelstation 1952. Medd. nr 16 från Ottenby fågelstation. VF 12: 145—165.
- RUDEBECK, G. 1943. Preliminär redogörelse för fågeliakttagelser i Skanör och Falsterbo hösten 1942. VF 2: 42—43.
- SCHÜZ, E. 1952. Vom Vogelzug, Grundriss der Vogelzugskunde. Frankfurt/Main 1952, pp. 71—74.
- 1954. Vom Zug der westsibirischen Population des Prachtauchers (*Gavia arctica*). 296. Ringfund-Mitteilung der Vogelwarte Radolfzell (vormals Vogelwarte Rossitten) der Max-Planck-Gesellschaft. Die Vogelwarte 17: 65—80.

Summary: The autumn migration at Falsterbo in 1952. Reports of the Falsterbo Bird Station. No. 9.

As in preceding years the observations at Falsterbo were carried out during the main migratory period of the birds of Northern Europe. The station was manned from July 20 to October 31. The most striking feature of the migration was the fairly low numbers of some species migrating in the late autumn; thus *Corvus monedula*, *Lullula arborea*, and *Columba oenas* presented figures one third of the normal, while *Corvus corone*, *Sturnus vulgaris*, *Buteo buteo*, *Accipiter nisus*, and *Columba palumbus* presented just half the normal. The birds had probably taken another way during the migration, for during the very culmination of their migration a sequence of days occurred, with very low migration or none at all.

An «avalanche» also noted at the ornithological station at Ottenby, occurred on July 22. On this day *Calidris alpina* and *Haematopus ostralegus* culminated for the season; 684 individuals of the former and 650 of the latter were recorded.

An extremely rich day was September 5, when 2,950 *Motacilla flava*, 2,625 *Pernis apivorus*, 2,324 *Anthus trivialis*, 13 *Pandion haliaëtus*, and 5 *Milvus milvus* and quite a lot of other birds occurred.

September 28 presented among others 24 *Milvus milvus* and 1 *Milvus migrans*.

The migration of the divers in the western part of the Baltic is very interesting. Several questions are still unanswered. A great part of the birds of this genus arriving from the east probably belong to *Colymbus stellatus*; it is clear, however that there is a regular passage of *Colymbus arcticus* from Öresund and that a not defined number of the birds from the east belong to this species.

Some of the figures in the list of diurnal migrants are not quite reliable. Thus, some birds are very difficult to establish as true migrants. Most of the species of the genus *Larus*, *Sterna sandvicensis*, the waders of the genus *Tringa*, *Anas platyrhynchos*, *A. crecca*, and *A. clypeata* are of this kind.

Among rare birds recorded in late summer and autumn are: *Corvus c. corone* (several), *Motacilla cinerea* (2), *Muscicapa parva* (1), *Alcedo atthis* (1), *Tyto alba guttata* (1), and *Stercorarius skua* (1).